

Briselē, 26.4.2018.
COM(2018) 236 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Vēršanās pret dezinformāciju tiešsaistē: Eiropas pieeja

1. IEVADS

Plaša mēroga dezinformācija, tostarp maldinoša vai acīmredzami nepatiesa informācija, kas skar iedzīvotājus, ir viena no lielākajām problēmām Eiropā.

Mūsu atklātā, demokrātiskā sabiedrība ir atkarīga no publiskām debatēm, kas labi informētiem iedzīvotājiem ļauj paust savu gribu, izmantojot brīvu un godīgu politisko procesu. Plašsaziņas līdzekļiem vienmēr ir bijusi liela nozīme, prasot atbildību no valsts iestādēm un sniedzot informāciju, kas ļauj iedzīvotājiem pašiem veidot savu viedokli par sabiedrībai svarīgiem jautājumiem un aktīvi un rezultatīvi piedalīties demokrātiskā sabiedrībā. Eiropā tradicionāliem plašsaziņas līdzekļiem piemēro dažādus noteikumus par objektivitāti, plurālismu, kultūras daudzveidību, kaitīgu saturu, reklāmu un sponsorētu saturu. Eiropas Savienībā demokrātija balstās uz brīviem un neatkarīgiem plašsaziņas līdzekļiem¹.

Patlaban internetā ir ne tikai būtiski palielinājies iedzīvotājiem pieejamo ziņu apjoms un daudzveidība, bet arī ir būtiski mainījies veids, kā iedzīvotāji piekļūst ziņām un reaģē uz tām. Jo īpaši gados jaunāki lietotāji tiešsaistes plašsaziņas līdzekļus tagad izmanto par galveno informācijas avotu. Dažādas kvalitātes informācijas vieglā pieejamība demokrātiskos procesus var padarīt līdzdalīgākus un iekļaujošākus.

Tomēr jaunās tehnoloģijas, jo īpaši sociālajos plašsaziņas līdzekļos, var izmantot, lai dezinformāciju izplatītu tādā apmērā, ātrumā un ar tādu mērķprecizitāti, kas vēl nav pieredzēta, radot individualizētu informācijas telpu un kļūstot par spēcīgu dezinformācijas kampaņu atbalss telpu.

Dezinformācija grauj uzticību iestādēm un digitāliem un tradicionāliem plašsaziņas līdzekļiem, kā arī kaitē demokrātijai, ierobežojot iedzīvotāju spēju pieņemt apzinātus lēmumus. Turklāt dezinformācija bieži vien atbalsta radikālas un ekstrēmistiskas idejas. Tā ierobežo vārda brīvību – pamattiesības, kas nostiprinātas Eiropas Savienības Pamattiesību hartā (Harta)². Vārda brīvība ietver plašsaziņas līdzekļu brīvību un plurālismu, kā arī iedzīvotāju tiesības uz uzskatu brīvību un tiesības saņemt un izplatīt informāciju un idejas “bez valsts iestāžu iejaukšanās un neatkarīgi no valstu robežām”.

Valsts rīcībspēku primārais pienākums attiecībā uz vārda brīvību un plašsaziņas līdzekļu brīvību ir atturēties no iejaukšanās un cenzūras un nodrošināt labvēlīgu vidi, kas stimulē iekļaujošas un plurālistiskas publiskās debates. Likumīgu, lai gan iespējami kaitējošu saturu kopumā aizsargā vārda brīvība un tam jāpievēršas citādi nekā nelikumīgam saturam, kura izņemšana var būt attaisnojama. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir secinājusi, kā tas ir īpaši svarīgi saistībā ar vēlēšanām³.

Lai viestu neuzticēšanos un radītu saspīlējumus sabiedrībā, daudzi vietējie un ārvalstu rīcībspēki plaši izmanto masveida dezinformācijas kampaņas tiešsaistē, tādējādi radot nopietnas iespējamās sekas mūsu drošībai. Turklāt trešo valstu rīkotās dezinformācijas

¹ http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-50/2016-fundamental-colloquium-conclusions_40602.pdf.

² Hartas 11. pants. Līguma par Eiropas Savienību 6. panta 1. punkts piešķir Hartai saistošu spēku un nosaka, ka tai ir “tāds pats juridiskais spēks kā Līgumiem.”

³ [Skatīt piem., lietu *Bowman pret Apvienoto Karalisti* \(141/1996/760/961\) <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-58134>.](http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-58134)

kampaņas, jo īpaši apvienojumā ar kiberuzbrukumiem, var būt hibrīddraudi iekšējai drošībai, tostarp vēlēšanu procesam. Piemēram, Krievijas militārā doktrīna īpaši atzīst informācijas karu par vienu no tās jomām⁴.

Dezinformācijas izplatīšanās skar arī politikas veidošanas procesu, jo sagroza sabiedrības viedokli. Vietējie un ārvalstu rīcībspēki dezinformāciju var izmantot, lai manipulētu ar politiku, sabiedrības debatēm un rīcību tādās jomās kā klimata pārmaiņas, migrācija, sabiedriskā drošība, veselība⁵ un finanses. Turklāt dezinformācija var mazināt uzticību zinātnei un empīriskiem pierādījumiem.

2014. gadā Pasaules Ekonomikas forums norādīja, ka ātra nepatiesas informācijas izplatīšanās tiešsaistē ir viena no 10 vadošajām tendencēm mūsdienu sabiedrībā⁶.

2016. gadā sociālie plašsaziņas līdzekļi, ziņu apkopotāji un meklētājprogrammas kopā bija galvenie avoti, kurus ziņu lasīšanai internetā izmantoja 57 % lietotāju ES⁷. Trešdaļa jauniešu vecumā no 18 līdz 24 gadiem atzīst, ka sociālie plašsaziņas līdzekļi ir viņu galvenais informācijas avots⁸.

80 % Eiropas iedzīvotāju vairākas reizes mēnesī vai pat biežāk saskaras ar informāciju, kas, viņuprāt, ir nepatiesa vai maldinoša. 85 % respondentu uzskata, ka šī ir viņu valsts problēma⁹.

Tiešsaistes platformām, kas izplata saturu, jo īpaši sociālajiem plašsaziņas līdzekļiem, video koplietošanas pakalpojumiem un meklētājprogrammām ir būtiska nozīme dezinformācijas izplatīšanā un amplificēšanā tiešsaistē. Šīs platformas līdz šim nav rīkojušās samērīgi un nav spējušas novērst problēmas, ko rada dezinformācija un platformas infrastruktūru manipulatīva izmantošana. Dažas platformas ir veikušas ierobežotas iniciatīvas, kas paredzētas, lai novērstu dezinformācijas izplatību tiešsaistē, taču šie pasākumi ir veikti tikai dažās valstīs un iesaista tikai dažas lietotāju grupas. Turklāt pastāv nopietnas šaubas, vai platformas pietiekami aizsargā lietotājus pret to, lai trešās personas neatļauti neizmanto personālos datus; piemēram var minēt nesenos "Facebook" un "Cambridge Analytica" atklājumus (ko patlaban izmeklē datu aizsardzības iestādes) par personas datu iegūšanu no miljoniem ES sociālo plašsaziņas līdzekļu lietotāju un to izmantošanu vēlēšanu kontekstā.

Pieaugoša dezinformācija un apdraudējuma smagums ir rosinājis lielāku pilsoniskās sabiedrības apzināšanos un bažas gan ES dalībvalstīs, gan starptautiskā mērogā. Eiropadome 2015. gada martā aicināja Augsto pārstāvi izstrādāt rīcības plānu, kas novērstu Krievijas notiekošās dezinformācijas kampaņas¹⁰, kā rezultātā tika izveidota Austrumu Stratēģiskās komunikācijas operatīvā grupa, kas darbojas, kā plānots, kopš

⁴ <https://www.rusemb.org.uk/press/2029>.

⁵ Saistībā ar vilcināšanos vakcinēties Komisija ierosina Padomes ieteikumu, kurā ietverti īpaši pasākumi dezinformācijas uzraudzībai un novēršanai šajā jomā. Skatīt COM (2018)245/2.

⁶ <http://reports.weforum.org/outlook-14/top-ten-trends-category-page/10-the-rapid-spread-of-misinformation-online/>.

⁷ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eurobarometer-internet-users-preferences-accessing-content-online>.

⁸ *Digital News Report 2017*, Reuters Institute, <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/risj-review/2017-digital-news-report-now-available>.

⁹ <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2183>.

¹⁰ <http://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2015/03/20/conclusions-european-council/>.

2015. gada septembra. 2017. gada jūnija rezolūcijā Eiropas Parlaments aicina Komisiju “veikt izsmeltošu analīzi par pašreizējo situāciju un tiesisko regulējumu attiecībā uz viltus ziņām un pārbaudīt iespēju veikt likumdošanas darbību, lai ierobežotu viltus saturs izplatīšanu un izplatīšanos”¹¹. 2018. gada martā Eiropadome noteica, ka “sociālajiem tīkliem un digitālajām platformām ir jānodrošina pārredzama prakse un pilsoņu privātuma un personas datu pilnīga aizsardzība.”¹² 2017. gadā starptautisku organizāciju izraudzīti īpašie referenti pieņēma *kopīgu deklarāciju par vārda brīvību un “viltus ziņām”, dezinformāciju un propagandu*¹³, kurā paredz mērķtiecīgi uzraudzīt, kā šai parādībai piemēro starptautiskos cilvēktiesību standartus.

Vairākas dalībvalstis patlaban izvērtē iespējamus pasākumus, kā aizsargāt vēlēšanu procesu integritāti no dezinformācijas tiešsaistē un nodrošināt pārredzamību attiecībā uz politisko reklāmu tiešsaistē¹⁴.

Tomēr ir skaidrs, ka, lai gan vēlēšanu procesa aizsardzība galvenokārt ir dalībvalstu kompetencē, tiešsaistes dezinformācijas pārrobežu dimensija rada vajadzību pēc Eiropas pieejas, kas nodrošinātu efektīvu un koordinētu rīcību un aizsargātu ES, tās iedzīvotājus, politikas jomas un iestādes.

Šis paziņojums ir izstrādāts, ņemot vērā plašu apspriešanos ar iedzīvotājiem un ieinteresētajām personām. Komisija 2017. gada nogalē izveidoja augsta līmeņa ekspertu grupu, kas sniedz konsultācijas šajā jautājumā. Ekspertu grupa ziņojumu sniedza 2018. gada 12. martā¹⁵. Komisija arī sāka plašu sabiedrisko apspriešanu, izmantojot tiešsaistes anketas, uz kurām saņēma 2986 atbildes¹⁶, strukturētus dialogus ar attiecīgajām ieinteresētajām personām¹⁷, kā arī Eurobarometra sabiedriskās domas aptauju, kas aptvēra visas 28 dalībvalstis¹⁸.

Šajā paziņojumā izklāstīts Komisijas viedoklis par problēmām saistībā ar dezinformāciju tiešsaistē. Tajā izklāstīti galvenie vispārējie principi un mērķi, kuriem jāvirza darbības, kas paredzētas, lai vairotu sabiedrības izpratni par dezinformāciju un šo parādību efektīvi novērstu, kā arī īpašie pasākumi, ko Komisija paredzējusi veikt šajā sakarā.

¹¹ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P8-TA-2017-0272+0+DOC+PDF+V0/LV>.

¹² <http://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2018/03/23/european-council-conclusions-22-march-2018/>.

¹³ *Kopīgā deklarācija par vārda brīvību un “viltus ziņām”, dezinformāciju un propagandu*, <http://www.osce.org/fom/302796?download=true>.

¹⁴ Dažas dalībvalstis ir pieņēmušas vai plāno pieņemt pasākumus attiecībā uz politisko reklāmu. Šie pasākumi cita starpā ietver nesenu Francijas likumprojektu par nepatiesu informāciju un nesaistošas pamatnostādnes, ko ierosinājis Itālijas regulators.

¹⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>.

¹⁶ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation>.

¹⁷ https://ec.europa.eu/epsc/events/high-level-hearing-preserving-democracy-digital-age_en un <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/fake-news>.

¹⁸ <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2183>.

2. TIEŠSAISTES DEZINFORMĀCIJAS TVĒRUMS UN CĒLOŅI

2.1. Tvērums

Ar dezinformāciju saprot pārbaudāmi nepatiesu vai maldinošu informāciju, kas tiek sagatavota, publiskota un izplatīta, lai gūtu ekonomisku labumu vai maldinātu sabiedrību, un var radīt kaitējumu sabiedrībai. Kaitējums sabiedrībai ir draudi demokrātiskiem politiskiem un politikas veidošanas procesiem, kā arī sabiedriskajiem labumiem, piemēram, ES pilsoņu veselības aizsardzībai, videi vai drošībai. Dezinformācija nav ziņas par kļūdām, satīra, parodija vai skaidri norādītas atbalstītāju ziņas un komentāri. Šis paziņojums neskar tiesību normas, kas piemērojamas Savienības vai valstu līmenī un attiecas uz apspriestajiem jautājumiem, tostarp dezinformāciju ar nelikumīgu saturu¹⁹. Šis paziņojums neskar pašreizējās pieejas un notiekošās darbības saistībā ar nelikumīgu saturu, tostarp attiecībā uz teroristisku saturu tiešsaistē un materiāliem par bērnu seksuālu izmantošanu.

83 % Eiropas iedzīvotāju uzskata, ka viltus ziņas vai nu “noteikti” (45 %), vai “zināmā mērā” (38 %) rada problēmas demokrātijai kopumā²⁰.

Respondenti, kas piedalījās Komisijas veiktajā sabiedriskajā apspriešanā, uzskata, ka divas galvenās kategorijas, kuras var kaitēt sabiedrībai, ir apzināta dezinformācija, kuras mērķis ir ietekmēt vēlēšanas, un migrācijas politika. Tūlīt aiz tām ir dezinformācija tādās jomās kā veselība, vide un drošības politika²¹.

2.2. Dezinformācijas konteksts un galvenie cēloņi

Dezinformācijas izplatīšanai ir savstarpēji saistīti ekonomiski, tehnoloģiski, politiski un ideoloģiski cēloņi.

Pirmkārt, dezinformācijas izplatīšanās liecina par plašāku parādību, kas ietekmē sabiedrību, kurā notiek straujas pārmaiņas. Ekonomiskā nedrošība, pieaugošs ekstrēmisms un kultūras pārmaiņas rada nedrošību un nodrošina labvēlīgu augsni dezinformācijas kampaņām, kas sekmē sociālo spriedzi, polarizāciju un neuzticību. Ietekmīgas organizācijas un aģentūras (uzņēmumi, valstis vai nevalstiskās organizācijas, kas ir ieinteresētas politiskās un stratēģiskās debatēs, tostarp ES ārējie avoti) var dezinformāciju izmantot, lai ietekmētu politiku un sabiedriskās debates. Dezinformācijas ietekme sabiedrībā atšķiras, jo tā ir atkarīga no izglītības līmeņa, demokrātijas kultūras, uzticēšanās iestādēm, vēlēšanu sistēmu iekļautības, naudas nozīmes politiskajos procesos un sociālās un ekonomiskās nevienlīdzības.

Ilgtermiņā dezinformāciju varēs efektīvi apkarot tikai tad, ja šos centienus papildinās nepārprotama politiskā griba stiprināt kolektīvo izturētspēju, kas atbalsta demokrātisko pārliecību un Eiropas vērtības.

Otrkārt, dezinformācija izplatās plašsaziņas līdzekļu nozarē, kurā notiek būtiskas pārmaiņas. Plašsaziņas līdzekļu nozarē aktīvu platformu attīstība ir ievērojami

¹⁹ Komisijas 2018. gada 1. marta ieteikums par pasākumiem efektīvai cīņai pret nelikumīgu saturu tiešsaistē (C(2018) 1177 *final*), <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/commission-recommendation-measures-effectively-tackle-illegal-content-online>.

²⁰ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/first-findings-eurobarometer-fake-news-and-online-disinformation>.

²¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation>.

ietekmējusi žurnālistus un profesionālu ziņu plašsaziņas līdzekļus, kas vēl joprojām mēģina pielāgot savus uzņēmējdarbības modeļus un rast jaunus veidus, kā gūt ieņēmumus no satura. Turklāt dažas platformas ir pārņēmušas funkcijas, kas parasti ir saistītas ar plašsaziņas līdzekļiem, un ienāk ziņu nozarē kā satura apkopotāji un izplatītāji, kuriem ne vienmēr ir tādas redakcionālās sistēmas un spējas, kā plašsaziņas līdzekļiem. To ekonomiskie stimuli liek tām aptvert vērienīgu lietotāju bāzi, izmantojot tīkla efektus, un maksimāli paildzināt laiku, ko lietotāji pavada, izmantojot to pakalpojumus, priekšroku dodot informācijas daudzumam nevis kvalitātei neatkarīgi no ietekmes.

Laikposmā no 2010. līdz 2014. gadam ziņu izdevēju kopējie ieņēmumi par drukātiem izdevumiem samazinājās par EUR 13,45 miljardiem un ieņēmumi par digitālo saturu pieauga par EUR 3,98 miljardiem: neto ieņēmumu zaudējumi EUR 9,47 miljardi (-13 %) ²². Turklāt ziņu izdevēji norāda, ka nozares pašreizējās lejupslīdes dēļ jau ir slēgtas vai samazinātas to redaktoru nodaļas ²³.

Treškārt, manipulācijas ar sociālās tīklošanas tehnoloģijām tiek izmantotas dezinformācijas izplatīšanai šādos secīgos posmos: i) dezinformācijas radīšana; ii) amplifikācija, izmantojot sociālos un citus tiešsaistes plašsaziņas līdzekļus; iii) lietotāju veikta izplatīšana.

i) Dezinformācijas radīšana

Dezinformācija ir spēcīgs, lēts un bieži vien ekonomiski rentabls ietekmes līdzeklis. Līdz šim vairums zināmo gadījumu ir saistīti ar rakstiem, ko dažkārt papildina autentiski attēli vai audiovizuālais saturs, kas ir izrauts no konteksta. Taču patlaban ir pieejama jauna, cenas ziņā pieņemama un viegli lietojama tehnoloģija, kas rada nepatiesus attēlus un audiovizuālo saturu (tā dēvētie “deepfakes”), piedāvājot iedarbīgākus līdzekļus manipulēšanai ar sabiedrisko domu.

ii) Amplifikācija, izmantojot sociālos un citus tiešsaistes plašsaziņas līdzekļus

Dažādi faktori nodrošina auglīgu augsni dezinformācijas izplatīšanai tiešsaistē. Pastāv šādi dezinformācijas izplatīšanas mehānismi.

- Uz algoritmiem balstīti: kritērijus, ko algoritmi izmanto, lai piešķirtu noteiktu secību, kādā parādās informācija, nosaka platformu uzņēmējdarbības modelis un tas, kā priekšroka tiek dota personalizētam un sensacionālam saturam, kas parasti piesaista uzmanību un ko kopīgo lietotāji. Atvieglotot personalizēta satura kopīgošanu starp līdzīgi domājošiem lietotājiem, algoritmi netieši palielina polarizāciju un pastiprina dezinformācijas ietekmi.
- Uz reklāmu balstīti: mūsdienu digitālās reklāmas modelis bieži vien ir balstīts uz veikto klikšķu daudzumu, kas sekmē sensacionālu un virālu saturu. Šis modelis ir balstīts uz reklāmas tīkliem, kas pieder aģentūrām, kuras nodrošina reāllaika reklāmas ievietošanu, pamatojoties uz algoritmisku lēmumu pieņemšanu. Tas atvieglo reklāmas ievietošanu tīmekļa vietnēs, kuras publicē lietotāju emocijas raisošu, sensacionālu saturu, tostarp dezinformāciju.

²² http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=17211.

²³ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/public-consultation-role-publishers-copyright-value-chain-and-panorama-exception>.

- Uz tehnoloģijām balstīti: tiešsaistes tehnoloģijas, piemēram, automatizēti pakalpojumi (saukti par “botiem”), mākslīgi pastiprina dezinformācijas izplatīšanos. Šādus mehānismus var sekmēt, izmantojot simulētus profilus (viltus kontus), kuriem nav īstu lietotāju un kas dažkārt tiek radīti masveidā (saukti par “troļļu fabrikām”).

iii) Lietotāju veikta izplatīšana

Pašiem lietotājiem arī ir liela nozīme dezinformācijas izplatīšanā; šāda informācija sociālajos plašsaziņas līdzekļos pārvietojas ātrāk, jo lietotājiem ir tieksme koplietot saturu, iepriekš to nepārbaudot. Arvien pieaugošais apjoms un ātrums, ar kādu saturs pārvietojas tiešsaistē, palielina risku, ka dezinformācija tiek kopīgota neselektīvi.

Lai gan populārākās ziņu tīmekļa vietnes aplūko vidēji mēnesī biežāk, nepatiesas ziņas izplatās vairāk vīrusveidīgi. Piemēram, Francijā kādai viltus ziņu tīmekļa vietnei bija vidēji vairāk nekā 11 miljonu apmeklējumu mēnesī, kas ir piecas reizes vairāk nekā zināmākām ziņu vietnēm²⁴.

Respondenti, kas piedalījās sabiedriskajā apspriešanā, uzskatīja, ka dezinformācija vieglāk izplatās tiešsaistes plašsaziņas līdzekļos, jo tā raisa lasītāju emocijas (88 %), var ietekmēt publiskās debates (84 %) un ir paredzēta, lai radītu ieņēmumus (65 %)²⁵.

3. EIROPAS PIEEJA, KĀ VĒRSTIES PRET DEZINFORMĀCIJU TIEŠSAISTĒ

Ņemot vērā jautājuma sarežģītību un straujo attīstību digitālajā vidē, Komisija uzskata, ka ikvienai politiskai rīcībai vajadzētu būt visaptverošai, tai būtu pastāvīgi jāizvērtē dezinformācijas parādība un jāpielāgo politikas mērķi, ņemot vērā tās attīstību.

Nav sagaidāms, ka viens vienīgs risinājums palīdzēs atrisināt visas ar dezinformāciju saistītās problēmas. Tajā pašā laikā bezdarbība nav risinājums.

Komisija uzskata, ka šādiem pamatprincipiem un mērķiem vajadzētu virzīt pasākumus, kas paredzēti dezinformācijas apkarošanai.

- Pirmkārt, uzlabot pārredzamību attiecībā uz informācijas izcelsmi un to, kā informācija tiek sagatavota, sponsorēta, izplatīta un mērķorientēta, lai iedzīvotājiem dotu iespēju izvērtēt pieejamo tiešsaistes saturu un atklāt iespējamus mēģinājumus manipulēt ar sabiedrisko domu.
- Otrkārt, veicināt informācijas daudzveidību, lai iedzīvotājiem dotu iespēju pieņemt apzinātus lēmumus, pamatojoties uz kritisku domāšanu, atbalstot augstas kvalitātes žurnālistiku, medijpratību un attiecības līdzsvarošanu starp informācijas sagatavotājiem un izplatītājiem.
- Treškārt, veicināt informācijas ticamību, jo īpaši ar uzticamu signalizētāju palīdzību sniedzot norādes par tās uzticamību un uzlabojot informācijas izsekojamību un ietekmīgu informācijas sniedzēju autentificēšanu.

²⁴Measuring the reach of "fake news" and online disinformation in Europe, Reuters Institute <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/measuring-reach-fake-news-and-online-disinformation-europe>.

²⁵<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation>.

- Ceturkārt, izstrādāt iekļaujošus risinājumus. Lai īstenotu efektīvus ilgtermiņa risinājumus, nepieciešama izpratnes veidošana, labāka medijpratība, plaša ieinteresēto personu iesaiste un valsts iestāžu, tiešsaistes platformu, reklāmdevēju, uzticamu signalizētāju, žurnālistu un plašsaziņas līdzekļu grupu sadarbība.

Pamatojoties uz visiem apkopotajiem viedokļiem, Komisija plāno veikt šādus pasākumus. Tie papildina Vispārīgo datu aizsardzības regulu, ko visā ES piemēros no 2018. gada 25. maija un kas stiprinās tiešsaistes platformu lietotāju personas datu aizsardzību²⁶. Vispārīgā datu aizsardzības regula precizē “piekrišanas” jēdzienu un ietver datu apstrādes pārredzamības pamatjēdzienu. Tā arī precizē un saskaņo nosacījumus, ar kādiem personas datus var nodot tālāk (“turpmāka apstrāde”).

3.1. Pārredzamāka, uzticamāka un atbildīgāka tiešsaistes ekosistēma

Mehānismi, kas ļauj radīt, amplificēt un izplatīt dezinformāciju, paļaujas uz pārredzamības un izsekojamības trūkumu esošajā platformu ekosistēmā un algoritmu un tiešsaistes reklāmas modeļu ietekmi. Tādēļ, lai uzlabotu to, kā informācija tiek sagatavota un izplatīta tiešsaistē, ir nepieciešams veicināt pienācīgas izmaiņas platformu rīcībā, atbildīgāku informācijas ekosistēmu, faktu pārbaudītāju spējas, kolektīvās zināšanas par dezinformāciju un jaunu tehnoloģiju izmantošanu.

3.1.1. Tiešsaistes platformām ātri un efektīvi jārīkojas, lai aizsargātu lietotājus pret dezinformāciju

Arvien biežāk tiek prasīts tiešsaistes platformām ne tikai ievērot juridiskās saistības saskaņā ar ES un valsts tiesību aktiem, bet arī, ņemot vērā to lielo nozīmi, rīkoties ar pienācīgu atbildību, lai nodrošinātu drošu tiešsaistes vidi, aizsargātu lietotājus pret dezinformāciju un dotu lietotājiem iespēju uzzināt dažādus politiskos viedokļus.

Kopumā platformas nav sniegušas pietiekamu pārredzamību attiecībā uz politisko reklāmu un sponsorētu saturu. Tās arī nav nodrošinājušas pietiekamu informāciju par stratēģisku izplatīšanas paņēmieni, piemēram, apmaksātu lobistu un/vai robotu – vēstījumu komercializētāju, izmantošanu. Dažās dalībvalstīs un trešās valstīs šis ir bijis viens no galvenajiem virzītājspēkiem iniciatīvai pieņemt pasākumus par pārredzamību attiecībā uz politisko reklāmu tiešsaistē.

Komisija aicina platformas izlēmīgi pastiprināt centienus, lai vērstos pret dezinformāciju tiešsaistē. Tā uzskata, ka šos centienus var sekmēt pašregulācija, ja vien tā tiek iedarbīgi īstenota un pārraudzīta.

Tālab Komisija atbalstīs tāda vērienīga prakses kodeksa izstrādi, kas pamatosies uz augsta līmeņa ekspertu grupas ierosinātajiem pamatprincipiem²⁷ un liks tiešsaistes platformām un reklāmas nozarei apņemties sasniegt šādus mērķus:

²⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa Regula (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK.

²⁷ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>, Augsta līmeņa ekspertu grupas ziņojuma 32. lpp.

- būtiski uzlabot reklāmas izvietošanas pārbaudes, jo īpaši tāpēc, lai samazinātu dezinformācijas sniedzēju ieņēmumus un ierobežotu mērķtiecīgus risinājumus attiecībā uz politisko reklāmu;
- nodrošināt sponsorēta satura, jo īpaši politisku un tematisku reklāmu, pārredzamību; šī rīcība būtu jāpapildina ar reģistriem, kuros tiek sniegta visaptveroša informācija par sponsorētu saturu, piemēram, faktiskā sponsora identitāte, iztērētās summas un izmantotie mērķkritēriji. Būtu jāievieš līdzīgi mehānismi, lai lietotāji saprastu, kādēļ konkrētā reklāma ir nonākusi tieši pie viņiem;
- pastiprināt un apliecināt to, cik efektīvi ir centieni slēgt viltus kontus;
- veicināt to, lai lietotāji izvērtē saturu, izmantojot satura avotu uzticamības rādītājus, kas pamatojas uz objektīviem kritērijiem un ko atzinušas plašsaziņas līdzekļu apvienības saskaņā ar žurnālistikas principiem un procesiem, pārredzamību attiecībā uz plašsaziņas līdzekļu īpašniekiem un pārbaudītu identitāti;
- mazināt dezinformācijas redzamību, uzlabojot uzticama satura atrodamību;
- izveidot skaidras marķēšanas sistēmas un noteikumus botiem un nodrošināt, lai to darbību nevar sajaukt ar cilvēka mijiedarbību;
- nodrošināt lietotājus ar pielāgojamiem un interaktīviem tiešsaistes rīkiem, kas atvieglotu satura atklāšanu un piekļuvi dažādiem ziņu avotiem, kas pārstāv pretējus viedokļus; nodrošināt tiem viegli pieejamus instrumentus, ar kuru palīdzību varētu ziņot par dezinformāciju;
- nodrošināt, ka tiešsaistes pakalpojumi ietver integrētus aizsardzības pasākumus pret dezinformāciju; tiem būtu jāietver, piemēram, sīka informācija par tādu algoritmu darbību, kuri piešķir noteiktu prioritāti satura publicēšanai, kā arī testēšanas metožu izstrāde;
- nodrošināt uzticamām faktu pārbaudes organizācijām un akadēmiskajām aprindām piekļuvi platformu datiem (īpaši izmantojot lietojumprogrammu saskarnes), vienlaikus ievērojot lietotāju privātumu, tirdzniecības noslēpumus un intelektuālo īpašumu; tādējādi tās varētu labāk izprast saistīto algoritmu darbību un labāk analizēt un uzraudzīt dezinformācijas dinamiku un tās ietekmi uz sabiedrību.

Pasākumos, kas paredzēti šo mērķu sasniegšanai, būtu stingri jāievēro vārda brīvība un jāietver aizsardzības pasākumi, kas nepieļauj to ļaunprātīgu izmantošanu, piemēram, kritizējošas runas, satīras, atšķirīgu viedokļu vai šokējošas runas cenzūra²⁸. Turklāt stingri jāievēro Komisijas apņemšanos par atvērtu, drošu un uzticamu internetu.

Komisija sasauks daudzpusēju ieinteresēto personu forumu dezinformācijas jomā, lai nodrošinātu satvaru rezultatīvai sadarbībai starp attiecīgajām ieinteresētajām personām, tostarp tiešsaistes platformām, reklāmas nozari un lielākajiem reklāmdevējiem, plašsaziņas līdzekļiem un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem, un uzņemtos saistības koordinēt un pastiprināt dezinformācijas apkarošanas centienus. Šis forums darbojas

²⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka vārda brīvība attiecas ne tikai uz informāciju un idejām, kas tiek uztvertas labvēlīgi vai nav aizskarošas, bet arī uz tādu informāciju un idejām, kas "aizskar, šokē vai satrauc". *Handyside* pret Apvienoto Karalisti, piet. Nr. 5493/72 (1976. gada 7. decembris), § 49.

neatkarīgi no ES interneta foruma par teroristu saturu internetā. Foruma pirmajam rezultātam jābūt **ES prakses kodeksam dezinformācijas jomā**, kas jāpublicē līdz 2018. gada jūlijam, lai panāktu izmērāmu ietekmi līdz 2018. gada oktobrim. Komisija izvērtēs tā īstenošanu, plaši apspriežoties ar ieinteresētajām personām un pamatojoties uz galvenajiem darbības rādītājiem, kas balstīti uz iepriekš minētajiem mērķiem. Ja rezultāti būs neapmierinoši, Komisija var ierosināt turpmākas darbības, tostarp regulatīvus pasākumus.

Līdztekus Komisija sāks **pētījumu, lai izzinātu ES noteikumu piemērojamību un iespējamus trūkumus saistībā ar tiešsaistes sponsorēta satura identificēšanu**. Šajā sakarā tiks novērtēts arī tas, cik efektīvi ir iespējamie tiešsaistes sponsorēta satura identifikācijas līdzekļi.

3.1.2. Faktu pārbaudes, kolektīvo zināšanu un dezinformācijas uzraudzības spējas stiprināšana

Faktu pārbaudītāji ir kļuvuši par plašsaziņas līdzekļu vērtību ķēdes neatņemamu sastāvdaļu; tie, pamatojoties uz faktiem un pierādījumiem, pārbauda un novērtē satura ticamību. Tie analizē arī informācijas radīšanas un izplatīšanas avotus un procesus. Faktu pārbaudītāju uzticamība ir atkarīga no viņu neatkarības un atbilstības stingriem ētikas un pārredzamības noteikumiem.

Blīvs stingru un neatkarīgu faktu pārbaudītāju tīkls ir priekšnoteikums veselīgām digitālajām ekosistēmām. Faktu pārbaudītājiem ir jādarbojas, pamatojoties uz augstiem standartiem, piemēram, Starptautiskā faktu pārbaudes tīkla *Principu kodeksu*²⁹.

Turklāt daudzi dezinformācijas aspekti joprojām nav pietiekami analizēti, un piekļuve tiešsaistes platformu datiem aizvien ir ierobežota. Lai reaģētu rezultatīvi, ir vajadzīgs uzticams faktu un pierādījumu kopums par dezinformācijas izplatību un tās ietekmi. Papildu datu vākšanai un analizēšanai, ko veic faktu pārbaudītāji un akadēmiskie pētnieki, jāietver šādas darbības:

- dezinformācijas apmēra, metožu un instrumentu un tās precīza rakstura un potenciālās ietekmes pastāvīga uzraudzība;
- dezinformācijas mehānismu, kas veicina digitālo amplifikāciju, noteikšana un kartēšana;
- taisnīgu, objektīvu un uzticamu avota pārredzamības rādītāju izstrādes veicināšana;
- dalīšanās zināšanās ar ziņu plašsaziņas līdzekļiem, platformām un publiskajām iestādēm ar mērķi palielināt sabiedrības informētību par dezinformāciju.

Pamatprasība ir nodrošināt labāku piekļuvi tiešsaistes platformu datiem un drošu telpu informācijas analizēšanai un apmaiņai ar to.

Pirmkārt, Komisija atbalstīs neatkarīga Eiropas faktu pārbaudītāju tīkla izveidi, kura mērķis ir noteikt kopējas darba metodes, apmainīties ar paraugpraksi, sasniegt pēc

²⁹ Starptautiskā faktu pārbaudes tīkla (IFCN) Principu kodekss ir paredzēts organizācijām, kuras regulāri publicē objektīvus ziņojumus par amatpersonu un svarīgu institūciju paziņojumu un citu plaši izplatītu sabiedrību interesējošu apgalvojumu pareizību, <https://www.poynter.org/international-fact-checking-network-fact-checkers-code-principles>.

iespējas plašāku iesaisti visā ES un piedalīties kopējās datu pārbaudēs un ar to saistītās darbībās. Tīklu aicinās piedalīties daudzpusējā ieinteresēto personu forumā par dezinformāciju. Lai nodrošinātu savstarpēju sadarbību, Komisija darīs tīklam pieejamus tiešsaistes instrumentus (piemēram, drošu koptelpu).

*Otrkārt, Komisija atklās **dezinformācijas jautājumiem velītu drošu Eiropas tiešsaistes platformu**, kas paredzēta neatkarīgā Eiropas faktu pārbaudītāju tīkla un attiecīgo akadēmisko pētnieku atbalstam. Platformai jāpiedāvā pārrobežu datu vākšanas un analīzes rīki, kā arī piekļuve atklātiem ES mēroga datiem, piemēram, uzticamai neatkarīgai statistikas informācijai. Tas dos iespēju tīkla dalībniekiem darboties kā uzticamiem signalizētājiem. Platforma veicinās arī labāku izpratni par dezinformāciju tiešsaistē un sekmēs uz pierādījumiem balstītu stratēģiju izstrādi, lai vēl vairāk ierobežotu dezinformācijas izplatību. Šajā nolūkā Komisija apsvērs iespēju izmantot Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu un balstīsies uz programmas “Safer Internet” īstenošanā gūto pieredzi.*

3.1.3. Pārskatatbildības veicināšana tiešsaistē

Lai nodrošinātu pārskatatbildību un palielinātu uzticēšanos nosakāmiem informācijas piegādātājiem un veicinātu atbildīgāku uzvedību tiešsaistē, būtiska nozīme ir dezinformācijas avota identificēšanai, kas nodrošina dezinformācijas izsekojamību visā tās izplatīšanas ciklā. Piemēram, lietotājs var izvēlēties ar citiem sadarbīties tikai tādās tiešsaistes platformās, kas ir pierādījušas savu identitāti.

Šajā nolūkā Regula par elektronisko identifikāciju³⁰ nodrošina paredzamu regulatīvo vidi uzticamu elektroniskās identifikācijas, autentifikācijas un uzticamības pakalpojumu pārrobežu izmantošanai tiešsaistē, atzīšanai un piemērošanai, lai veicinātu tādu sistēmu izstrādi un brīvprātīgu izmantošanu, kuras paredzētas informācijas piegādātāju drošai identificēšanai, kas balstīta uz augstākajiem drošības un privātuma standartiem, tostarp verificētu pseidonīmu iespējamu izmantošanu.

Lai atvieglotu tiešsaistē veiktu ļaunprātīgu darbību izmeklēšanu, kā norādīts 2017. gada septembrī sniegtajā kopīgajā paziņojumā par kiberdrošību, Komisija turpinās sekmēt to, ka tiek ieviesta interneta protokola 6. versija (IPv6), kas ļauj katram lietotājam piešķirt vienu interneta protokola adresi. Komisija turpinās arī centienus uzlabot domēna nosaukuma un IP adreses WHOIS³¹ sistēmu darbību un informācijas pieejamību un precizitāti tajās saskaņā ar Piešķirto nosaukumu un numuru interneta korporācijas (ICANN) pasākumiem un pilnībā ievērojot datu aizsardzības noteikumus.

Komisija aicinās eIDAS sadarbības tīklu sadarbībā ar platformām veicināt brīvprātīgas tiešsaistes sistēmas, kas dod iespēju informācijas piegādātājus identificēt, balstoties uz uzticamiem elektroniskās identifikācijas un autentifikācijas līdzekļiem, tostarp verificētiem pseidonīmiem, kā paredzēts Regulā par elektronisko identifikāciju.

Šie pasākumi visi kopā palīdzēs ierobežot arī kiberuzbrukumus, kas bieži vien ir apvienoti ar dezinformācijas kampaņām hibrīddraudu kontekstā.

³⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 23. jūlija Regula (ES) Nr. 910/2014 par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū un ar ko atceļ Direktīvu 1999/93/EK.

³¹ <https://whois.icann.org/en>.

3.1.4. Jaunu tehnoloģiju izmantošana

Jaunās tehnoloģijas vēl vairāk izmainīs veidu, kādā informācija tiek sagatavota un izplatīta, taču tām var būt svarīga nozīme dezinformācijas apkarošanā ilgtermiņā. Piemēram:

- mākslīgajam intelektam, ko pienācīgi pārrauga cilvēks, būs izšķirīga nozīme dezinformācijas verificēšanā, identificēšanā un iezīmēšanā;
- plašsaziņas līdzekļu tehnoloģijas, kas nodrošina pielāgojamu un interaktīvu tiešsaistes pieredzi, var palīdzēt iedzīvotājiem atrast saturu un identificēt dezinformāciju;
- inovatīvas tehnoloģijas, piemēram, blokķēde, var palīdzēt aizsargāt satura integritāti, apstiprināt informācijas un/vai tās avotu uzticamību, nodrošināt pārredzamību un izsekojamību un veicināt uzticēšanos internetā izvietotām ziņām. Tās var apvienot ar uzticamas elektroniskās identifikācijas, autentifikācijas un verificētu pseidonīmu izmantošanu;
- kognitīvi algoritmi, kas analizē informāciju pēc konteksta, tostarp datu avotu precizitāti un kvalitāti, uzlabos meklēšanas rezultātu atbilstību un uzticamību.

Komisija aktīvi darbojas jauno tehnoloģiju jomā, jo īpaši izmantojot nākamās paaudzes interneta iniciatīvu³².

Lai mobilizētu šīs tehnoloģijas, Komisija pilnībā izmantos darba programmu “Apvārsnis 2020”. Pēc tam Komisija izskatīs arī iespēju sniegt papildu atbalstu, lai palīdzētu ieviest dezinformācijas apkarošanas instrumentus, paātrinātu iedarbīgu inovācijas pasākumu ienākšanu tirgū un sekmētu pētnieku un uzņēmumu partnerību veidošanu.

3.2. Droši un noturīgi vēlēšanu procesi

Vēlēšanu procesu drošība ir mūsu demokrātijas pamats, un tai ir jāpievērš īpaša uzmanība. Dezinformācija tagad ir daļa no plašāka instrumentu klāsta, ko izmanto, lai manipulētu ar vēlēšanu procesiem (piem., tīmekļu vietņu uzlaušana vai izkropļošana vai piekļūšana politiķu personīgajai informācijai un tās nopludināšana). Kiberdarbības var tikt izmantotas, lai apdraudētu publiskās informācijas integritāti un nepieļautu dezinformācijas avotu identificēšanu. Šī problēma ir īpaši bīstama vēlēšanu kampaņu laikā, kad saspringto laika grafiku dēļ var nebūt iespējams savlaicīgi atklāt dezinformāciju un reaģēt uz to.

Pēdējos gados tiešsaistes manipulēšanas un dezinformācijas taktika ir konstatēta vēlēšanu laikā vismaz 18 valstīs, un “dezinformācijas taktika ir veicinājusi interneta brīvības vispārējo samazināšanos jau septīto gadu pēc kārtas”³³.

Gatavojoties Eiropas Parlamenta 2019. gada vēlēšanām, Komisija ir aicinājusi³⁴ kompetentās valstu iestādes apzināt labāko praksi to vēlēšanu procesam radīto risku

³² <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/next-generation-internet-initiative>.

³³ Ziņojums “Freedom on the net 2017”, Freedom house, <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/freedom-net-2017>.

³⁴ Komisijas 2018. gada 14. februāra ieteikums par Eiropas Parlamenta 2019. gada vēlēšanu eiropēiskās būtības un efektīvas norises veicināšanu, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=OJ%3AL%3A2018%3A045%3ATOC>.

konstatēšanā, mazināšanā un pārvaldībā, kuri saistīti ar kiberuzbrukumiem un dezinformāciju. Sadarbības grupā, kas izveidota saskaņā ar Tīklu un informācijas sistēmu drošības direktīvu (TID direktīva), dalībvalstis ir sākušas apzināt pašreizējās Eiropas iniciatīvas par vēlēšanu procesos izmantoto tīklu un informācijas sistēmu kiberdrošību ar mērķi izstrādāt fakultatīvas norādes.

Kolokvijā par pamattiesībām, kurš norisināsies 2018. gada 26. un 27. novembrī, galvenā uzmanība tiks pievērsta demokrātijai. Tajā tiks apspriesti iekļaujošas un veselīgas demokrātiskās sabiedrības galvenie elementi, tostarp digitalizācijas radītās iespējas un problēmas informētām un plurālistiskām demokrātiskām debatēm, kā arī propagandas negatīvā ietekme.

Komisija sāks ilgstošu dialogu, lai atbalstītu dalībvalstis to risku pārvaldībā, ko demokrātiskajam vēlēšanu procesam rada kiberuzbrukumi un dezinformācija, jo īpaši ņemot vērā šādus procesus dalībvalstīs un Eiropas Parlamenta vēlēšanas 2019. gadā. Tas ietvers:

- atbilstīgus turpmākus pasākumus pēc pirmās viedokļu apmaiņas ar dalībvalstīm 2018. gada 25. un 26. aprīlī notiekošajā konferencē par vēlēšanu paraugpraksi;

- visu nepieciešamo atbalstu darbam, ko TID sadarbības grupa veic vēlēšanu kiberdrošības jomā (atbalstu sniegs kopā ar Eiropas Savienības Tīklu un informācijas drošības aģentūru). Grupa līdz 2018. gada beigām sniegs kopsavilkumu par praktiskiem ieteikumiem un pasākumiem, ko dalībvalstis var īstenot, lai nodrošinātu vēlēšanu norises ciklus;

- augsta līmeņa konferenci ar dalībvalstīm par vēlēšanu kiberapdraudējumiem, kura tiks rīkota 2018. gada beigās Drošības savienības darba grupas aizgādībā.

3.3. Izglītības un medijpratības veicināšana

Lai stiprinātu sabiedrības noturību pret dezinformāciju, ir īpaši svarīgi mūža garumā attīstīt kritiskās domāšanas un digitālās prasmes, jo īpaši jauniešu vidū.

Digitālās izglītības rīcības plānā, ko Komisija pieņēma 2018. gada janvārī³⁵, uzsvērti pedagogiem un studentiem radīti riski, kuru iemesls ir dezinformācija, un vajadzība steidzami attīstīt visu (gan formālajā, gan neformālajā izglītībā iesaistīto) izglītojamo digitālās prasmes un kompetences. Komisijas izstrādātajā Eiropas pilsoņu digitālo kompetenču satvarā ir noteikts visiem izglītojamajiem nepieciešamo dažādo prasmju kopums, tostarp informācijas un datu izpratība, digitālā satura radīšana un drošība un labjutība tiešsaistē³⁶.

Lielākā daļa respondentu, kuri piedalījās sabiedriskajā apspriešanā, uzskatīja, ka lietotāju izglītošana un tādu iespēju nodrošināšana, kas ļautu tiem labāk piekļūt informācijai tiešsaistē un izmantot to, un lietotāju informēšana gadījumos, kad saturu ir radījusi vai

³⁵ <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/digital-education-action-plan.pdf>.

³⁶ <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp/digital-competence-framework>.

izplatījuši boti, ir pasākumi, kurus var veikt tiešsaistes platformas un kuriem būtu liela ietekme uz dezinformācijas izplatības novēršanu³⁷.

Nemot vērā dezinformācijas pārrobežu dimensiju, Eiropas Savienības uzdevums ir atbalstīt labās prakses izplatīšanu visās dalībvalstīs, lai tādējādi palielinātu iedzīvotāju noturību, un Komisija var vēl vairāk stiprināt pasākumus, kas paredzēti jauniešiem un pieaugušajiem:

- Komisija vada medijpratības ekspertu grupu un atbalsta tādu izmēģinājuma projektu kā “Medijpratība visiem”³⁸;
- Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvā ir atzīts medijpratības nozīmīgums³⁹, un direktīvas pārskatīšanas mērķis ir pastiprināt to darbību uzraudzību, ko dalībvalstu iestādes veic medijpratības jomā⁴⁰;
- Komisija arī ar programmas “Erasmus+” starpniecību atbalsta vairākas iniciatīvas interneta drošības, digitālās labjutības un digitālo prasmju jomā, kuru mērķis ir veicināt iedzīvotāju — jo īpaši jauniešu — kritisku izpratni par digitālo vidi, kas savukārt palīdz stiprināt digitālo medijpratību;
- dalībvalstis, sociālie partneri un izglītības organizācijas ar digitālās izglītības pieredzi un labo praksi apmainās ES darba grupā, kas darbojas digitālo prasmju un kompetenču jomā⁴¹;
- Komisija mudina dalībvalstis mobilizēt resursus un savā izglītības politikā iekļaut digitālo pilsonību, medijpratību, kritiskās domāšanas prasmju attīstīšanu tiešsaistes vides jomā un izpratnes veicināšanas pasākumus par dezinformāciju un tiešsaistes amplifikācijas metodēm. Šajā sakarā būtisks ir atbalsts skolotājiem, tostarp apmācība un dalīšanās ar labo praksi.

Turklāt Komisija:

- *mudinās neatkarīgos faktu pārbaudītājus un pilsoniskās sabiedrības organizācijas sniegt skolām un pedagogiem mācību materiālus;*
- *kampanā “#SaferInternet4EU⁴²” iekļaus mērķtiecīgas iniciatīvas par dezinformāciju tiešsaistē;*
- *rīkos Eiropas medijpratības nedēļu ar mērķi veicināt izpratni un atbalstīt pārrobežu sadarbību starp attiecīgajām organizācijām;*
- *ziņos par medijpratību Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas*

³⁷ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation>.

³⁸ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/2016-call-proposals-pilot-project-media-literacy-all>

³⁹ Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva nosaka, ka “būtu jāveicina mediju lietotājprasme visos sabiedrības slāņos un cieši jāseko progresam šajā jomā” (47. apsvēruma).

⁴⁰ Padome vispārējā pieejā ir iekļāvusi pienākumu dalībvalstīm veicināt medijpratības attīstību un veikt pasākumus šajā jomā. Patlaban šo prasību likumdevēji apspriež Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas pārskatīšanas ietvaros.

⁴¹ https://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/expert-groups/digital-skills-competences_en.

⁴² <https://www.betterinternetforkids.eu/web/portal/saferinternet4eu>.

piemērošanas kontekstā;

- *Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas procesa ietvaros sadarbosies ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizāciju, lai izpētītu iespēju kritērijos, ko minētā organizācija izmanto savos salīdzinošajos ziņojumos, iekļaut arī medijpratību;*
- *turpinās veicināt darbu, ko veic Digitālo prasmju un darbvietu koalīcija⁴³, lai atbalstītu digitālās prasmes, tostarp līdzdalībai sabiedrībā nepieciešamās prasmes;*
- *turpinās īstenot Digitālās izglītības rīcības plānu⁴⁴ un arī turpmāk atbalstīs tādas iniciatīvas, piemēram, stažēšanās iniciatīvu “Digitālā iespēja”⁴⁵, kuru mērķis ir stiprināt digitālās prasmes un Eiropas iedzīvotāju — jo īpaši jaunākās paaudzes — izpratni un veicināt kopējas vērtības un integrāciju.*

3.4. Atbalsts demokrātiskas sabiedrības pamatelementam — kvalitatīvai žurnālistikai

Kvalitatīviem ziņu plašsaziņas līdzekļiem, tostarp publiskiem plašsaziņas līdzekļiem, un žurnālistikai ir svarīga nozīme kvalitatīvas un daudzveidīgas informācijas sniegšanā iedzīvotājiem. Nodrošinot plurālistisku un daudzveidīgu plašsaziņas līdzekļu vidi, tie var atklāt, atspēkot un mazināt dezinformāciju.

Mainīgajā digitālajā vidē ir nepieciešams ieguldīt kvalitatīvā žurnālistikā, palielināt uzticēšanos kvalitatīvas žurnālistikas būtiskajai sociālajai un demokrātiskajai lomai gan bezsaistē, gan tiešsaistē un mudināt kvalitatīvus ziņu plašsaziņas līdzekļus izpētīt inovatīvus žurnālistikas veidus.

Eiroparometra aptauja liecina, ka iedzīvotāji par uzticamākajiem ziņu avotiem uzskata tradicionālus plašsaziņas līdzekļus: radio (70 %), televīziju (66 %) un drukātas avīzes un žurnālus (63 %). Vismazāk uzticamie ziņu avoti ir videosīžetus mitinošās vietnes (27 %) un tiešsaistes sociālie tīkli (26 %). Gados jaunāki respondenti biežāk uzticas tiešsaistē pieejamām ziņām un informācijai⁴⁶.

Turklāt ir nepieciešams līdzsvarot attiecību starp plašsaziņas līdzekļiem un tiešsaistes platformām. Tas tiks veicināts, ātri apstiprinot ES autortiesību reformu, kas uzlabos izdevēju stāvokli un nodrošinās ieņēmumu taisnīgu sadali starp tiesību īpašniekiem un platformām, tādējādi jo īpaši palīdzot ziņu plašsaziņas līdzekļiem un žurnālistiem gūt ieņēmumus par to saturu.

Žurnālistiem un plašsaziņas līdzekļu jomas profesionāļiem ir vairāk jāizmanto jauno tehnoloģiju piedāvātās iespējas un jāattīsta digitālās prasmes, kas nepieciešamas, lai varētu izmantot datus un sociālo plašsaziņas līdzekļu analītiku ar mērķi uzlabot datu vākšanu un verificēšanu.

⁴³ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-skills-jobs-coalition>.

⁴⁴ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/specific-actions-digital-education-action-plan>.

⁴⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-opportunity-traineeships-boosting-digital-skills-job>.

⁴⁶ <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2183>.

Visbeidzot, lai nodrošinātu kvalitatīvu informāciju un sabiedrības interesēs aizsargātu žurnālistiku, ļoti svarīgs ir valsts atbalsts plašsaziņas līdzekļiem un sabiedriskajiem plašsaziņas līdzekļiem. Dalībvalstu atbalsta pasākumi, ar kuriem tiecas sasniegt ES kopējo interešu mērķus, piemēram, plašsaziņas līdzekļu brīvību un plurālismu, ir atzīti par saderīgiem ar ES valsts atbalsta noteikumiem, kā to apliecina Komisijas lēmumi par plašsaziņas līdzekļu atbalstu⁴⁷.

Dalībvalstis tiek aicinātas apsvērt horizontālas atbalsta shēmas, ar kurām novērstu tirgus nepilnības, kas ierobežo kvalitatīvas žurnālistikas ilgtspēju, kā arī atbalsta pasākumus, kas paredzēti konkrētām darbībām, piemēram, žurnālistu apmācībai un pakalpojumu un produktu inovācijai.

Pašreizējos noteikumos⁴⁸ ir precizēti nosacījumi, ar kādiem dalībvalstis drīkst piešķirt valsts atbalstu. Lai palielinātu valsts atbalsta noteikumu izpildes pārredzamību un paredzamību šajā jomā, Komisija ieviesīs publiski pieejamu tiešsaistes repozitoriju, kurā iekļautas atsauces uz piemērojamiem valsts atbalsta noteikumiem un attiecīgajām precedenta lietām. Turklāt Pārredzamības reģistrā būs pieejama regulāri atjaunināta informācija par dalībvalstu piešķirto atbalstu.⁴⁹

Komisija 2018. gadā izsludinās uzaicinājumu iesniegt priekšlikumus par ES lietām vēltā kvalitatīva ziņu satura sagatavošanu un izplatīšanu, izmantojot uz datiem balstītus ziņu plašsaziņas līdzekļus.

*Komisija, pamatojoties uz notiekošajiem projektiem, izpētīs iespējas palielināt finansējumu, lai atbalstītu **iniciatīvas, ar kurām veicina plašsaziņas līdzekļu brīvību un plurālismu, kvalitatīvus ziņu plašsaziņas līdzekļus un žurnālistiku**, tostarp prasmes, žurnālistu apmācību, jaunas ziņu tehnoloģijas un uz datiem balstītas sadarbības platformas.*

*Pamattiesību aģentūras **Plašsaziņas līdzekļu jomas profesionāliem paredzētais instrumentu kopums par ziņu atspoguļojumu pamattiesību aspektā** žurnālistiem sniegs ieteikumus, padomus un instrumentus par to, kā no pamattiesību viedokļa risināt ar ētiku saistītas dilemmas, tostarp dezinformācijas gadījumā.*

⁴⁷ Jo īpaši Komisija ir apstiprinājusi atbalstu ziņu aģentūrām (piem., SA.30481, Valsts atbalsts aģentūrai Agence France-Press (AFP), Francija, http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_30481), vispārējās preses atbalsta shēmām (piem., SA.36366, Atbalsts ražošanai un inovācijai drukātās preses jomā, Dānija, http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_36366) un shēmām, kas paredzētas izdevumiem, kuri gūst nelielus ieņēmumus no reklāmas (piem., SA.47973, Atbalsts Francijas preseī, Francijas 2015. gada dekrēts, http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_47973).

⁴⁸ Ir ieviestas īpašas detalizētas vadlīnijas par sabiedrisko apraidi (Komisijas paziņojums par valsts atbalsta noteikumu piemērošanu sabiedriskajai apraidei, OV C 257, 27.10.2009., 1. lpp.). Atkarībā no paredzētā atbalsta veida relevantas var būt arī vadlīnijas par atbalstu pētniecībai, izstrādei un inovācijai (Komisijas paziņojums “Nostādnes par valsts atbalstu pētniecībai, izstrādei un inovācijai”, OV C 198, 27.6.2014., 1. lpp.) un Vispārējā grupu atbrīvojuma regula (Komisijas 2014. gada 17. jūnija Regula (ES) Nr. 651/2014, ar ko noteiktas atbalsta kategorijas atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma 107. un 108. pantu, OV L 187, 26.6.2014., 1. lpp.; regula grozīta ar Komisijas 2017. gada 14. jūnija Regulu (ES) 2017/1084, OV L 156, 20.6.2017., 1. lpp.).

⁴⁹ Valsts atbalsta pārredzamības publiskā meklēšanas lapa: <https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public/search/home?lang=lv>.

3.5. Iekšēju un ārēju dezinformācijas draudu novēršana ar stratēģiskās komunikācijas palīdzību

Komunikācija un izpratnes veicināšana, ko veic publiskās iestādes, ir neatņemama daļa no pasākumiem, ar kuriem reaģē uz dezinformāciju. Papildus atklāšanai un datu analīzei stratēģiskajā komunikācijā ir nepieciešami piemēroti informatīvi pasākumi, kuru mērķis ir vērsties pret nepatiesiem vēstījumiem. Pasākumi, kas izklāstīti 3.1. iedaļā, padarīs tiešsaistes dezinformācijas atklāšanu un analīzi precīzāku un savlaicīgāku un veicinās stratēģisko komunikāciju par Eiropas un ES politiku.

Tas ir īpaši svarīgi tāpēc, ka pret ES bieži tiek vērstas dezinformācijas kampaņas, kuru mērķis ir apdraudēt ES iestādes, politiku, rīcību un vērtības. Šādu darbību avoti var būt iekšēji vai ārēji, un to veicēji var būt privātas vai publiskas personas, kuras darbojas gan ES teritorijā, gan trešās valstīs. Kā jau minēts, 2015. gadā, atzīstot vienu svarīgu šīs problēmas dimensiju, Eiropas Ārējās darbības dienestā tika izveidota Austrumu Stratēģiskās komunikācijas operatīvā grupa, kas pretojas notiekošajām Krievijas dezinformācijas kampaņām. Tāpat 2016. gadā ES Izlūkošanas un situāciju centra ietvaros tika izveidota ES Hibrīddraudu analīzes vienība, kas uzrauga un novērš ārvalstu rīcībaspēku radītus hibrīddraudus, tostarp dezinformāciju, kuras mērķis ir ietekmēt politiskos lēmumus Eiropas Savienībā un tās kaimiņvalstīs. Minētās institūcijas kopā ar nesen izveidoto Eiropas Izcilības centru hibrīddraudu novēršanai veido pamatu stingrākai Eiropas reaģēšanai⁵⁰ un ir būtiski elementi ES un Ziemeļatlantijas līguma organizācijas sadarbībā ar mērķi uzlabot Eiropas noturību, koordināciju un gatavību hibrīdiejaukšanās gadījumā.

Komisija sadarbībā ar Eiropas Ārējās darbības dienestu stiprinās savas stratēģiskās komunikācijas spējas; šajā nolūkā tā pirmo reizi pastiprinās to komunikācijas darbību iekšējo koordināciju, kuru mērķis ir apkarot dezinformāciju.

Komisija sadarbībā ar Eiropas Ārējās darbības dienestu šajā sadarbībā, zinātībā un darbībā iesaistīs citas ES iestādes un, izmantojot atbilstošu mehānismu, — dalībvalstis. Tīkls izmantos datus, ko apkopojusi 3.1.2. iedaļā minētā drošā tiešsaistes platforma dezinformācijas jautājumos, lai izstrādātu informatīvus pasākumus, kuru mērķis ir vērsties pret nepatiesiem vēstījumiem par Eiropu un apkarot dezinformāciju gan Eiropas Savienībā, gan ārpus tās robežām.

Komisija un Eiropas Ārējās darbības dienests izpētīs papildu iespējas kopā ar dalībvalstīm izstrādāt stratēģiskās komunikācijas pasākumus un citus mehānismus, lai veidotu noturību un vērstos pret sistemātiskām dezinformācijas kampaņām un hibrīdiejaukšanos, ko ārvalstu valdības vērs pret iedzīvotājiem un subjektiem Eiropas Savienībā.

Komisija sadarbībā ar Eiropas Ārējās darbības dienestu jūnijā ziņos par progresu hibrīddraudu novēršanas spēju stiprināšanā, tostarp par kiberdrošību, stratēģisko komunikāciju un pretizlūkošanu.

⁵⁰ Kopīgs paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “Kopīgs regulējums hibrīddraudu apkarošanai. Eiropas Savienības reakcija”, 2016. gada 6. aprīlis, JOIN(2016) 18 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=lv>.

4. SECINĀJUMI

Veselīgu demokrātisku debašu priekšnoteikums ir labi funkcionējoša, brīva un plurālistiska informācijas ekosistēma, kas balstīta uz augstiem profesionālajiem standartiem. Komisija pievērš lielu uzmanību draudiem, ko mūsu atklātajai un demokrātiskajai sabiedrībai rada dezinformācija. Šajā paziņojumā piedāvāta visaptveroša pieeja, kuras mērķis ir uz minētajiem nopietnajiem draudiem reaģēt, veicinot digitālās ekosistēmas, kuras balstās uz pārredzamību un kurās priekšroka tiek dota kvalitatīvai informācijai, nodrošinot iedzīvotājiem iespējas cīnīties pret dezinformāciju un aizsargājot mūsu demokrātiju un politikas veidošanas procesus. Komisija aicina visas attiecīgās ieinteresētās personas ievērojami pastiprināt savus centienus, lai pienācīgi risinātu minēto problēmu. Tā uzskata — ja iepriekš izklāstītās darbības tiks efektīvi īstenotas, tās būtiski veicinās vēršanos pret dezinformāciju tiešsaistē. Tomēr Komisija turpinās darbu šajā jomā.

Līdz 2018. gada decembrim Komisija ziņos par panākto progresu. Ziņojumā tiks izvērtēta arī nepieciešamība veikt turpmākus pasākumus, lai nodrošinātu minēto darbību pastāvīgu uzraudzību un izvērtēšanu.